

... V VERZIH O(B) TRUBARJU

Pojasnilo

Zaslужni raziskovalec slovenskega protestantizma 16. stoletja Mirko Rupel je leta 1954 pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti izdal publikacijo *Nove najdbe naših protestantik XVI. stoletja*,¹ v kateri med drugim prvič poroča o »najbolj presenetljivem odkritju«, o knjigi *Ena leipa inu pridna prediga per pogrebi [...] Primoža Truberja*, ki je izšla leta 1588 v Tübingenu. Izvod knjige je Rupel našel v Mestni knjižnici v Winterthuru v Švici, ne da bi se pred tem po kakem viru sploh moglo sklepati, da knjiga obstoja. Njegov prvi lastnik je bil Vitus Müller, ki je bil leta 1594 profesor na tübinški univerzi. Ohranjeni izvod je bil zvezan skupaj z izvodom Trubarjevega *Katehizma z dvejma izlagama iz leta 1575*.

Najdena knjiga je slovenski prevod že prej poznane pogrebne pridige dekana tübinške teološke fakultete Jakoba Andreae (*Christliche Leichpredig bey der Begräbnus des [...] Primus Trubern [...]*, Tübingen 1586). Prevod je delo Matije Trosta, mladega slovenskega protestanta (1560–1591) iz Vipave, ki je študiral in magistriral v Tübingenu. O Matiji Trostu in njegovem prevodu pridige smo izčrpno pisali leta 2010 v 11-12. številki revije (Kristina Klemenčič: »Matija Trost in prva Trubarjeva biografija«, str. 78–110). Prevedeni pridigi je Trost v knjigi na koncu dodal svoje štiri v latinščini napisane slavnice/pesmi/verzifikacije o Trubarju (in z njimi nadomestil pesmi/verzifikacije, ki so jih na čast Trubarju napisali in v isti knjigi objavili Martin Crusius, Pavel Crusius in Erhard Cellius).

Mirko Rupel v omenjeni publikaciji najprej predstavi in komentira

1 Rupel, Mirko. 1954. *Nove najdbe naših protestantik XVI. stoletja*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede. Publikacija obsega 89 (in 2) strani. Knjiga, na katero se nanaša naš prispevek, je obravnavana na str. 44–72.

Trostov prevod in ga primerja z izvirnikom. Predstavi tudi samega prevajalca in objavi nekaj dokumentov, ki govore o njem (59–64). Skoraj v celoti ponatisne tisti del prevoda oziroma pridige, ki izrecno pripoveduje o Primožu Trubarju (64–72). Sproti opozori na posamezne podatke, glede katerih sta se – po vedenju v času Ruplovega pisanja – Andreae in Trost motila. Rupel ocenjuje, da se je prevajalec zvesto držal izvirnika in da je »smotrno prevajal, imejoč pred očmi slovenskega bralca«. Posebej opozori na manjše spremembe in dodatke, ki si jih je dovolil prevajalec, ki je »Trubarja in njegovo življenje morda bolje poznal kakor Andreae«. Pri tem obžaluje, da ni takih sprememb in dodatkov več.

Posebej izpostavi – in prav je, da izpostavimo in poudarimo tudi na tem mestu –, da je Trost na strani 125 svojega prevoda namesto »v vojvodini Kranjski« [v izvirniku *in Fürstenthumb Crain*] zapisal »v Slovenski deželi« [v *Slouenski desheli*], v kateri naj bi Trubar »kot zvest pastir in škof bdel in stražil nad vsemi evangeljskimi cerkvami«. Rupel: »S 'slovensko deželo' je prevajalec pač hotel poudariti, da je naš prvi reformator delal za vse Slovence, ne le za prebivalce Kranjske« (48). Ker je bil Trost predstavnik že druge generacije slovenskih protestantov, to hkrati priča, da se je izraz »slovenska dežela«, ki ga je Trubar prvič zapisal v *Katekizmu* iz leta 1555, med slovenskimi protestanti (ki jim je bil prevod namenjen) za njihovo domovino že dodobra utrdil in uveljavil.

Kot rečeno je Trostov prevod pridige v reviji prikazan že v študiji Kristine Klemenčič. Transkribiran, urejen in s spremno študijo opremljen Trostov prevod je objavil tudi Jonatan Vinkler v elektronski izdaji (Ljubljana: Digitalna knjižnica, zbirka *Clavis litterarum slovenicarum*, 2009). Prav tako je v omenjeni študiji izčrpno povzeta in citirana tudi četrta in najdaljša Trostova slavilna pesem, ki primerja Luthra in Trubarja. Kot najpomembnejšo Trostovo pesem jo je Rupel v Sovretovem prevodu objavil tudi v hrestomatiji *Slovenski protestantski pisci* (Ljubljana 1966: DZS, 377–379). Zato v naši rubriki tokrat ponatiskujemo le tisti del Ruplovega besedila iz leta 1954, ki prinaša prve tri Trostove latinske pesmi, njihov Sovretov prevod in Ruplov komentar k pesmim in prevodu (str. 49–53).

Namesto komentarja kot epilog/odmev ponatiskujemo tri pesmi, napisane o(b) Trubarju štiristo in več let kasneje: Kosovelovo, Gradnikovo in Kocijančičevo.

Matija Trost

Verzi v slavo in spomin Primoža Trubarja
(s komentarjem Mirka Rupla)

131

I.

PROSOPOPOEIA.

*TVBINGÆ AC
DERENDINGÆ AD SLA-
uoniam de obitu B. PRIMI TRVBERI, verè Ca-
tholica Apostolicaq̃, Fidei amore plus 20. annos, ad mor-
tem vsq̃, in Germania exulanti: qui ex arumoso vi-
ta huius ergastulo ereptus est Anno partæ salu-
tis. 1586. die 28. Iunij: Anno
ætatis LXXVIII.*

*Ilyrici, Styri, Carinthia, Carnia', Primus
Conuersi VVindi Slauica culta Truber
Edite cõpletore profunde retunde canora
Summum sublimes anxia mæsta tuba
Ploratum scopulos suspiria pectora verbi
Omninè prorsus nempè repente Dei
Luctifoniu tristi rauco bellace beatè
Vocibus, elogio, gutture, pugno, obijt.*

II PRO-

I.

PROSOPOPOEIA

T V B I N G A E A C
D E R E N D I N G A E A D S L A -
 uoniam de obitu B. PRIMI TRUBERI, verè Ca-
 tholicæ Apoftolicæque Fidei amore plus 20. annos, ad mor-
 tem vfque, in Germania exulantis: qui ex aerumnofo vi-
 tae huius ergaftulo ereptus est Anno partae falu-
 tis. 1586. die 28. Iunij: Anno
 aetatis LXXVIII.

Illyrici,	Styri,	Carinthia,	Carnia,	Primus
Conuerfi	VVindi	Slauica	culta	Truber
Edite	cõpletote	profunde	retunde	canora
Summum	fublimes	anxia	moelta	tuba
Ploratum	fcopulos	fulpiria	pectora	verbi
Omninò	prorfus	nempè	repentè	Dei
Luctifonis	trifti	rauco	bellace	beatè
Vocibus,	elogio,	guttire,	pugno,	obijt.

Pesem je zložena v elegičnih distihih, in to metrično korektno. vendar tako, da besede v vodoravni smeri niso v smiselni zvezi, ampak sestavljajo samo metrično obliko verzov. Smisel dobiš šele, če bereš besede navpično. Zato sestoji sleherni verz, tako heksameter kakor pentameter, iz enakega števila besed, namreč petih. Pesem razpade potemtakem v pet stolpčev po osem navpičnih besed. In ti stolpčiči dajejo razumljivo vsebino. Prim. tudi podoba na str. 49.

V prevodu akademika Antona *Sopreta*, ki mu bodi tu izrečena najlepša hvala za njegov trud, se pesem glasi v slovenščini:

POOSOBITVENA PESEM

T V B I N G E I N D E -
R E N D I N G E S L O V E N I J I O S M R T I
 blagopokojnega PRIMOŽA TRUBARJA, zavoljo ljubezni
 do prave katoliške in apostolske vere nad 20 let prav
 do smrti na Nemškem v izgnanstvu živečega, ki je bil
 iz težav polne ječe življenja iztrgan v letu
 odrešenja 1586, 28. junija, v letu
 starosti LXXVIII.

Ilirci	Štirci	Karintia	Karnia	Primož
spreobrnjeni,	Vindi,	slovenska,	omikana,	Trubar,
uberite	napolnite	izlivaj	bij (se)	zvokovita
poslednjo	visoke	tegotne	(na) žalostne	trobilja

tožbo	skale	vzdihe	prsi	besede
sploh	docela	seveda	nenadno	božje,
s turobnimi	z žalostnim	s hripavim	z bojevito	blaženo
glasovi!	napisom!	glasom!	pestjo!	je umrl.

Besede govori ta mesti Tübingen in Derendingen, ki naznanjata Sloveniji Trubarjevo smrt. Zato je naslov Prosopoeia Tubingae ac Derendingae — poosebitvena pesem Tubinge in Derendige. Zanimivo je, da naznanjata nemški mesti žalostno novico najprej Ilircem (= Južnim Slovanom) sploh, potem posebej Stajercem Vindom (Slovincem), torej slovenski Stajerski, slovenski Karintiji ali Koroški in omikani Karniji ali Kranjski.

II.

PROSOPOEOIA

P R I M I T R U B E R I
E T A M D I V T V R N A P A T R I I
 foli priuatione tandem in veram coelestemque
 Patriam euocati: qua SVOS SLAVOS ad agni-
 tae veritatis Euangelicae confiantiam, propa-
 gationem, conferuationemque postremum
 adhortatur: & quasi Angelica quadam
 tuba coelitus refonans ipfis
 valedicit.

Nobilitas,	Equites,	Lubianna,	Vipava,	Miniftri
Slauica,	Carniolac	prouida	VERA	Dei
Conftanter	potius	crebrò	Comunio	Slauos
Chriftum	doctrinam	Biblia	prima,	facram
Exprime	diuulgate	reolue	fecunda	docete
Victorem	sanctam	Slauica	FALSA,	fidem.
Mundi	Vicinis	domui	perpende	Labacum
Ore,	minifterio	pollice,	mente,	vale.

Pesem je po obliki enaka prvi. Govori jo Trubar osebnò, zato naslov Prosopoeia Primi Truberi, kar pomeni poosebitvena ali osebna pesem Primoža Trubarja. V prevodu akademika A. Sovreta se glasi:

OSEBNA PESEM

P R I M O Ž A T R U B A R J A

PO TAKO DOLGOTRAJNEM POGRESANJU DOMACE

grude naposled v pravo nebeško domovino poklicanega, s katero SVOJE SLOVENCE k spoznane evangeljske resnice stanovitnosti, razširjanju in ohranitvi poslednjikrat opominja in jim tako rekoč na angelsko trobljo trobi iz nebes svoj zadnji pozdrav.

Plemstvo slovensko, nenehoma Kristusa izpoveduj, zmagalca sveta, z usi!	Vitezi Kranjske, rajši nauk širite sveti, sosedom na službo!	Ljubljana previdna, pogosto knjige prelistuj slovenske doma s prstom!	Vipava, PRAVA skupnost je prva, druga je LAŽNA: prehtaj v duhu!	Služabniki božji, Slovence sveto učite vero! Ljubljana, z bogom!
---	--	---	---	--

Če se odlikuje prva pesem z elegičnostjo, je druga, zadnji pozdrav Primožev »svojim Slovincem« iz onostranstva, naravnost ganljiva. Avtor je dobro moral poznati Trubarja, ker mu je položil v usta besede, ki bi jih bil, kolikor poznamo našega prvega reformatorja, ta res izrekel: opomin plemstvu slovenskemu (plemstvu na Slovenskem), posebej vitezom Kranjske in previdni (v pomenu: ki naprej vidi) Ljubljani, nazadnje služabnikom božjim. Opomin Vipavi pa je bolj avtorjev, ki je bil, kakor bomo videli, Vipavec: naj premisli, da je prava le prva skupnost (krščanstvo v prvih stoletjih), druga pa lažna (odkar so si papeži prilastili primat). Na Vipavskem in Goriškem je namreč reformacija trčila na večji odpor kakor po drugih slovenskih deželah, zato je Vipavec svoje ožje rojake posvaril, naj premislijo, da se bodo prav odločili.

III.

OMINA

F A V S T A E T C L A

R A, T A M I N N O M I N I B U S

Patriae ac sepulturae PRIMI TRUBERI:

quàm nomine ipsius vtroque

latentia.

Rasthiza est Primo patria, est Deredinga sepulchrū:

Haec Sueuis, Carnis illa habitata veget.

RASTZHIZAE CREVIT Primus: Carnos quia Primus

Primus CONVERTIT, fat benè PRIMUS erat.

Derdingae RERVM FIDEI tubicen fuit: vnde
 Ad Slauos SONVIT per sacra scripta TRVBBER.
 Quis, quia fuit testes Carni, Sueui, hifce quaternis
 Nominibus felix omen inefte neget?
 Non meliore folo poterat nafci, nec obire:
 Pafcere nec melius, nec refonare Truber.

V slovenščino je te elegične distihe prevlel A. Sovrè takole:

NAMIGI

U G O D N I I N J A S N I
 T A K O V I M E N I H R O J S T N E G A
 in pokopnega kraja PRIMOŽA TRUBARJA
 kakor v obeh imenih njega samega
 skriti.

Raščica Primožu rojstva je kraj, Derdinga pa grôba:
 Švabi prebivajo v ti, v ôni so Kranjci doma.
 Na RAŠČICI RASTEL je Primož: on PRVI sprebrnil je Kranjce,
 torej se PRIMUS ime Primožu dobro poda.
 Derdinga VERE je TROBLJA bilà: od tod do Slovencev
 TRUBAR je TROBIL naglas, bukve jim svete pišoč.
 Priče so Kranjci in Švabi, da v teh se štirih imenih
 skriva ugoden namig: kdo še poreče, da ne?
 Mogel na boljših ni tleh roditi se, tudi ne umreti:
 kje bi bil boljši pastir Trubar in trobec ovcâm?

Pesnik se je poigral z besedami: Trubar se je rodil in je *rastel*
 na *Raščici* (pesnik označuje to s pisavo *Raščica*, ki jo večkrat
 srečamo tudi pri Trubarju, prim. Pintar L., Od kod ime Raščica:
 ZMS X, 265; Ramovš Fr., Historična gramatika II, 280); ker je *prvi*
 (lat. *primus*) sprebrnil Kranjce, se mu dobro poda ime *Primož*
 (lat. *Primus*). V *Derendingenu* (lat. *Derdingae*, kar se sliši kakor
 nemško *der Dinge*, slov. *stvari*) je bil trobec *verskih stvari*;
der Dinge = lat. *rerum* je precej prisiljena besedna igra, ker je moral
 pesnik dodati še *fidei*, torej *rerum fidei* (verskih stvari); v slovenščino
 se to seveda ni dalo prenesti, pač pa je v prevodu še bolje kot v iz-
 virniku uspela četrta besedna igra: *Trubar* je *trobil* naglas.

Odmev

Pogovor s Trubarjem

*Tvoje srce je belo
od davnine,
je kot kos kamna.–
Belo je, belo
od mesečine.*

*Ogenj ti
plapola iz oči
v tihi večer
in, glej,
mi smo pogorišče,
davno pokopališče,
v nas blesti
samo kaos.*

Srečko Kosovel (*Integrali* '26)

Trubar

*Takrat ko so žele germanske nas tolpe,
da z nami iztrebijo seme never,
smo skrčili se v ta boleči okvir,
v ta bridki obroč od Triglava do Kolpe.*

*V deželi krvi so kipeli studenci,
pod zemljo orale so borcev kosti,
po zemlji so tavale črede ljudi,
ki niso še vedeli, da so Slovenci.*

*In sto in sto let je brez setve in brazd
dušilo to prst le kamenje in trnje.
Tedaj se je v noči zasvetilo zrnje.*

*Sejavec se sklonil v molitvi je: »Duh,
o duh naše zemlje, daj semenu rast
za naše besede posvečeni kruh!«*

Alojz Gradnik (*Večni studenci*, 1938)

Apologija abecednika IV

*In kaj potem,
če je izvir zasut?
Je molitev.
Tako preprosto.
Ne zbiram se & ne želim
& ne prosim več za moje,
ampak le, za kar je res.
Kar res je.
In to povem.
Zapišem.
Črke.
Vse v meni zahrešči.
Zarjavela kolesa se kot v potresu
prestavijo na pravo mesto.
Vode, dolgo zmrznjene, spet stečejo.
Črnilo. In oblike. Hvalnica.
Vse na pravem kraju.
Končno.
Vse deluje.
Se obrača.

Za to smo mišljeni.*

Gorazd Kocijančič (*Primož Trubar zapušča Ljubljano*, 2012)

Izbor odlomkov in pesmi ter uvodno pojasnilo Marko Kerševan.